

Studium dynamiky středověkých sídelních struktur v tzv. bojanovském újezdu

(Železné hory, okres Chrudim)

Článek zevrubně prezentuje dosavadní výsledky získané při destruktivních a zvláště nedestruktivních archeologických výzkumech na území tzv. bojanovského újezdu (okres Chrudim) v posledních letech. Porovnává archeologická zjištění s výpovědí písemných pramenů. Tento příspěvek se snaží jako první zachytit vývoj, dynamiku a proměny osídlení území tzv. bojanovského újezdu od raného středověku po raný novověk.

■ Jan MUSIL

Regionální muzeum v Chrudimi

■ Petr NETOLICKÝ

Katedra archeologie, ZČU Plzeň

Jedním ze základních tématických okruhů, na které se archeologie snaží odpovědět, je studium otázek spojených se změnou sídelních strategií v průběhu dějin. Středověké období našich dějin je dobou, kdy jsou dosídlovány i do té doby úplně neosídlené či jen spoře osídlené oblasti. V předloženém článku se snažíme vysvětlit a postihnout na základě našich dosavadních poznatků proměny středověkého venkovského osídlení v Železných horách. Jako modelovou oblast jsme si zvolili středověkými prameny dobře vymezený tzv. bojanovský

újezd (*districtus Boyanouyensis*) benediktinského kláštera ve Vilémově (obr. 1). Centrum újezdu představuje dnešní městyš Bojanov (okres Chrudim, Pardubický kraj) nalézající se zhruba 14 km jihojihozápadně od Chrudimi a 12,5 km východně od Vilémova.

Dosavadní stav poznání vesnického osídlení v oblasti Železných hor je poměrně torzovitý. Obecně lze konstatovat, že nejlépe probádanou a publikovanou skupinou sídel jsou mnohem atraktivnější hrady a tvrze. Současné poznatky o venkovském osídlení vycházejí především ze starších obecnějších prací *Augusta Sedláčka* (1900), *Antonína Profouse* (1947) a *Františka Roubíka* (1959). Novější poznatky jsou získávány především na základě historických rešerší (*Teplý* 1997), z povrchových sběrů a nepříliš četnými záchrannými archeologickými výzkumy v intravilánu žijících vesnic. Poměrně husté zalesnění sledované oblasti umožňuje značné zachování antropogenních reliktnů přímo v terénu a umožňuje tak jejich studium za použití nedestruktivních metod. Jako nejvhodnější metoda pro zkoumání sídelních forem na tomto území se jeví geodeticko-topografický průzkum.

Poloha zkoumaného území

Z geomorfologického hlediska náleží sledované území provincii Česká vysočina, soustavě Jihočeské vrchoviny, podsoustavě Českomoravská vrchovina – dílčí jednotka Železné hory. Základním rysem reliéfu vrchoviny je rozdíl mezi okrajovými a ústředními částmi vrchoviny. Od ústřední části klesá reliéf směrem k západu i k východu. Snížení je stupňovitě. Jednotlivé stupně jsou odděleny poměrně výraznými svahy. Okrajové části mají charakter pahorkatin s plošinatými rozvodími, prořezanými úzkými a hlubokými údolími. Nad plošinatý reliéf

vyčnívají jednotlivé, plošně omezené vrchy a kopce. Železné hory představují zhruba trojúhelníkovité území na jihovýchodě sousedící se Žďárskou vrchovinou a na severu s Kutnohorskou plošinou. Železné hory mají plošinatý povrch, který se pozvolna sklání severovýchodním směrem. Směrem na jihozápad je omezený výrazným svahem (*Demek a kol.* 1965). Hydrologicky náleží labské soustavě. Průměrný roční srážkový úhrn činí 700–800 mm, náleží mírně teplé a mírně vlhké klimatické oblasti s mírnou zimou, pahorkatinným rázem s nadmořskou výškou do 500 m n. m. s méně než 50 letními dny (s průměrnou teplotou nad 25 °C) a průměrnou červencovou teplotou nad 15 °C a s průměrnou lednovou teplotou nad –3 °C (*Jemelka red.* 1968).

Sídelní kontext k bojanovskému újezdu

V rané středověké období náležela oblast Železných hor panovníkovi. Někdy ve druhé polovině 12. století vyvrcholil demografický přetlak v tzv. starém sídelním území vedoucí ke kolonizování do té doby nevyužitého prostoru. Kolonisté směřující z Čáslavska a z jihomoravského či dolnorakouského prostoru postupovali údolní říční nivou řeky Doubravy a Chrudimky (tehdy ještě zvané jako Kamenice) do nitra Železných hor. Vznikaly tak územní celky vymezované říční sítí a topograficky významnými místy v terénu. Nově vzniklé sídlení struktury se nazývaly újezdy (staročesky zvané *objezda*). V mluvě středověkých latinsky psaných pramenů se o újezdech hovoří jako o *circuitus*, *ambitus*, *silva* nebo v našem případě *districtus* (*Žemlička* 2002). Díky středním donacím původního zeměpanského teritoria se stal patrně největším pozemkovým vlastníkem ve sledované oblasti vilémovský klášter, který zahájil osídlovací proces někdy v polovině 12. století. Jednou z takových dobře poznatých

■ Obr. 1 Bojanovský újezd v rámci území ČR (zdroj podkladové mapy: www.ginkgomaps.com)

sídlíštních jednotek je bojanovský újezd. V našem případě jsme zcela odkázáni až na listinu z roku 1329, kterou vilémovský klášter doživotně propůjčuje zpustlý bojanovský újezd Jindřichovi z Lichtenburka (RBM III, č. 1518, 594–595), aby jej zvelebil a znovu osadil (Teply 2010).

Archeologický výzkum

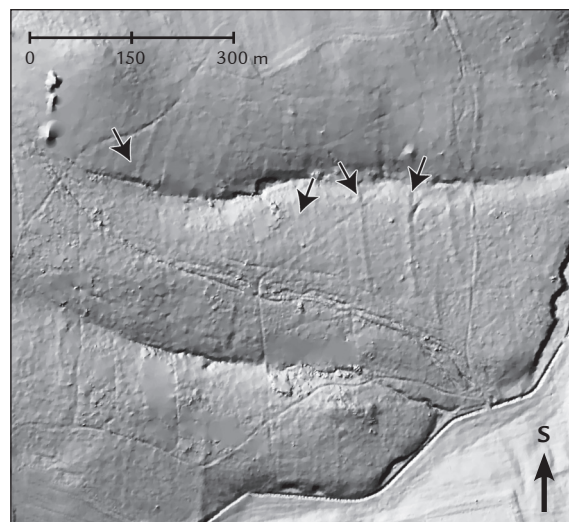
Archeologické doklady venkovského osídlení prostoru Železných hor nebyly zatím komplexně shrnuty a vyhodnoceny. Část archeologických nálezů nebyla doposud publikována (přehled jednotlivých lokalit s archeologickými doklady osídlení 12.–14. století viz Musil – Netolický 2012). Nejvhodnější formou studia dynamiky osídlování v bojanovském újezdu je aplikace širokého spektra nedestruktivních metod, které jsou opakovatelné a přinášejí velké množství informací, ale současně kladou i velké množství nových otázek. Mezi archeologické metody, které jsou užívány na sledovaném území, patří: povrchové sběry, povrchový výzkum reliéfních tvarů v zalesněném prostředí, geofyzikální měření a dálkový archeologický průzkum (letecké laserové skenování). Všechny tyto metody vhodné při řešení témat spojených s dynamikou osídlování byly formulovány Pavlem Vařekou (Vařeka a kol. 2011) při studiu zaniklých středověkých vsí na Rokycansku. Nejdůležitější jsou témata spojená s osídlením před vrcholně středověkou sídelní transformací, sídelní struktura a přírodní prostředí, zánik vesnických sídel ve středověku a novověku a současně obnova sídelní sítě atd.

Členitost a rozmanitost terénu v bojanovském újezdu neumožnila plně rozvinout zemědělskou činnost a tak je relativně dominantní v tomto regionu lesní hospodářství. Právě přítomnost velkých lesních komplexů umožňuje dokumentovat rozmanité dochované antropogenní útvary, za pomoci totální stanice, GPS a dálkového archeologického průzkumu. Nejvyšší pozornost věnujeme zaniklým středověkým a novověkým vsím, nicméně pro pochopení dynamiky sídelních struktur je nutné zaměřit se i do prostoru mezi jednotlivými sídelními areály, tedy do jejich extravilánu. V krajině jsou to nejčastěji aktivity spojené se zemědělstvím (zaniklé

plužiny), s těžbou surovin (sejpy, obvaly, pinky, lomy, doly, náhony k hamrům, hráze zaniklých rybníků, milíře atd.), vymezením teritoria (hraniční a mezní pásy, příkopy, mezníky) a komunikace (úvozové cesty). Nejvhodnější metodou při vyhledávání těchto reliktních minulosti je srovnání výstupů leteckého laserového skenování (dále LLS) a zaměření reliktních pomoci totální stanice v terénu (více viz Gojda – John a kol. 2013). Pro sledovanou oblast jsou dostupné digitální modely reliéfu 5. generace (DMR5G) vytvořené metodou LLS (Český úřad zeměměřický a katastrální – ČÚZK). Kvalita zachycených již interpretovaných archeologických reliktních na DMR5G není zcela vyhovující a vyžaduje značnou zkušenost při zpracování těchto dat v geografických informačních systémech. Nicméně i přes některé obtíže lze tento produkt úspěšně aplikovat na vyhledávání nových archeologických komponent v zalesněné krajině i mimo ni. V některých případech nám umožnil zachytit komponenty, které šlo jen velmi obtížně identifikovat přímo v terénu. Nejlépe jsou na digitálním reliéfu povrchu zachytitelné výraznější lineární objekty (např. úvozy, plužiny, zaniklé vodoteče atd.). Například svazky zaniklých vodorovných záhumenicových plužin kolmých na dochovanou úvozovou cestu se nám podařilo objevit v lesním prostředí na katastru obce Slavkovice (obr. 2). Všechny objekty identifikované nedestruktivními metodami jsou dále popsány podle formalizovaného deskriptivního systému v prostředí databázových aplikací a následně porovnány s daty z jiných publikovaných lokalit. Na základě takto získaných údajů jsme schopni do určitých míry (re)konstruovat dynamiku osídlení mikroregionu bojanovského újezdu a doplnit tak na detailní informace skoupé, torzovitě zachované písemné prameny.

Raně středověké osídlení bojanovského újezdu do pol. 13. století

Nejstarší a nejintenzivnější v raném středověku osídlenou lokalitou byla poloha někdejšího keltského oppida v Hradišti u Českých Lhotic. Výhodná výšinná poloha s dodnes patrným mohutným opevněním z doby železné přilákala již

■ Obr. 2 Středověké záhumenicové plužiny objevené na katastru obce Slavovice pomocí leteckého laserového skenování. Podkladová data © ČÚZK.

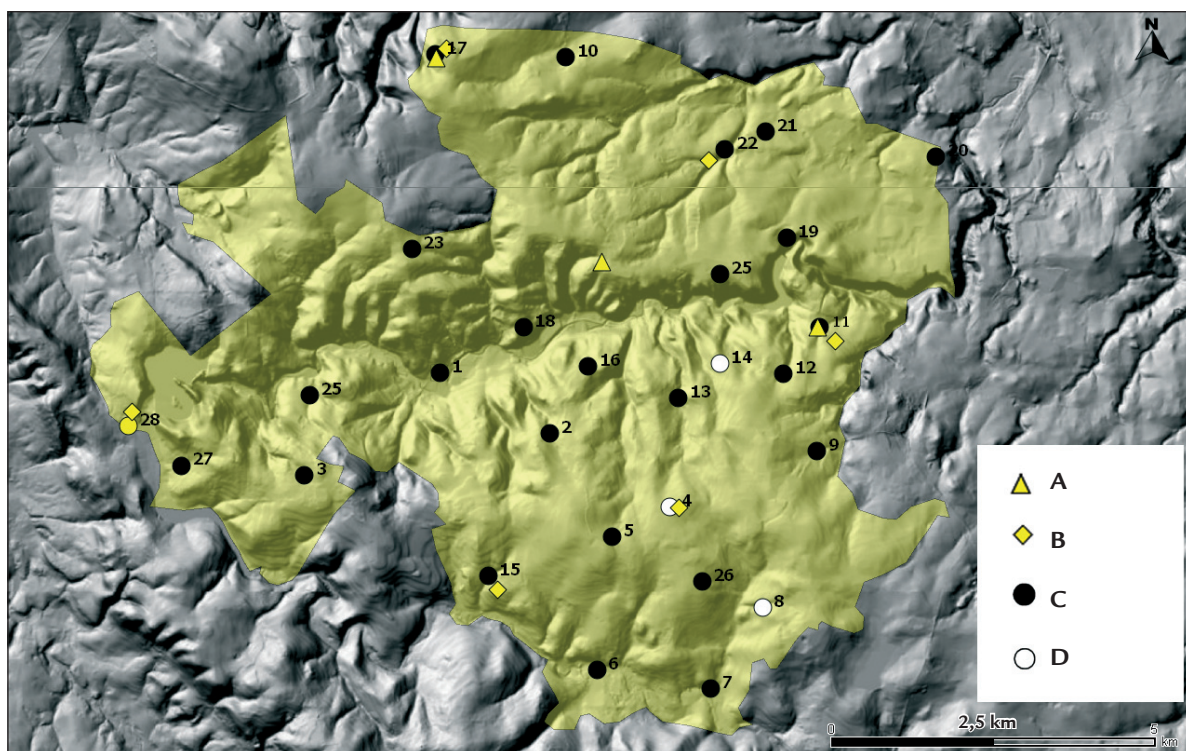
■ Obr. 3 Hradiště u Českých Lhotic. Zlomek středohradištní keramiky z areálu někdejšího keltského oppida. 9.–10. stol. Foto J. Musil.

■ Obr. 4 Hradiště u Českých Lhotic. Zlomek okraje hrnce s příměsí grafitu v keramickém těstě z areálu někdejšího keltského oppida. 13. stol. Foto J. Musil.

■ Obr. 5 Samařov. Zlomek z keramické lahve. 12. stol. Foto J. Musil.

■ **Obr. 6** Plocha bojanovského újezdu s vynesím lokalit zmiňovaných roku 1329. **A** doklady raně středověkého osídlení, **B** archeologické doklady všeobecně, **C** dodnes žijící obce, **D** zaniklé vsi. 1 Bojanov, 2 Polánka, 3 Proseč u Seče, 4 Mazančí, 5 Krásné, 6 Bradlo, 7 Trávná, 8 Travonec, 9 Hodonín, 10 Mladoňovice, 11 Hradiště, 12 České Lhotice, 13 Libkov, 14 Lazy, 15 Vršov, 16 Chlum, 17 Kovářov, 18 Petrkov, 19 Slavice, 20 Výškov, 21 Šiškovice, 22 Licibořice, 23 Holín, 24 Hořelec, 25 Křižanovice, 26 Javorné, 27 Oheb, 28 Ústupky.

v 9. století pozornost slovanských osadníků. Na základě nálezů z povrchových průzkumů a z dřívějších archeologických výzkumů sledujeme kontinuitu osídlení od středohradištního období (tj. 9.–10. století; **obr. 3**) do poloviny 13. století (**obr. 4**). Další nález, tentokrát mladohradištního (11.–12. století) stáří, představuje zlomek keramické lahve nalezený u studánky v lese nedaleko osady Samařov (**obr. 5**). Trojici raně středověkých nálezů v rámci bojanovského újezdu uzavírá Holín u Kovářova. Zde zmiňujeme dnes již neznámý nález hradištní keramiky učiněný MUDr. Františkem Dvořákem ve 30. letech 20. století (Dvořák 1937).

Vrcholně středověké osídlení bojanovského újezdu do 14.–15. století

Pokud pomineme existenci listinných falz hlásících se již do 12. století (CDB I, č. 158, 163–164), první písemně zmiňovanou lokalitou v oblasti jsou Ústupky, které

vilémovský klášter společně s horou (!) Oheb roku 1315 doživotně propůjčil Hraběši z Paběnic a jeho manželce jako refundaci za prohraný soudní spor. Klášter si pouze vymínil podmínku, že na hoře Oheb nebude postaven hrad (RBM III, č. 249, 102–103). Ústupky se pak do klášterních držav vrátily roku 1348. Na tomto místě je nutno zmínit archeologické doklady zaniklé středověké vsi, která se nalézá na dně dnešní sečské přehrady. Na základě rozboru keramických nálezů je zřejmé, že existovala již ve 13. století a zanikla na počátku století 14. Svým charakterem se blíží keramickému zboží z nedalekého Čáslavska. Důležitý je výskyt světlé oxidační keramiky s červeně malovaným dekorem a keramiky zdobené pomocí radélka. Celkový obraz doplňují četné nálezy technické (?) keramiky a strusky (Frolík 1989; Musil 2007). Snad se jednalo o klášterní osadu, jejíž obyvatelé zpracovávali zdejší limonitickou železnou rudu. Zánik lokality by mohl být spojen s neklidným rokem 1318, kdy

byly statky Hraběše z Paběnic napadeny Heřmanem z Kostela¹ a Vilémem z Nemošic (Teplý 2010). Nedaleká Seč však klášteru nepatřila, k roku 1318 je zde zmiňován nižší šlechtic Swenek de Syeczi. Podobně tomu bylo i s hradem Vildštejnem. Klášterní újezd se však nalézal v těsném sousedství.

Přímé písemné právy o bojanovském újezdu jsou velmi skrovné. Základním pramenem je listina z roku 1329 (RBM III, č. 1518, 594–595), kterou v Praze vydal Jindřich z Lichtenburka, jíž od opata vilémovského kláštera Jaroslava převzal doživotně do zástavy „... distrikt Bojanovský zcela pustý... k lokaci [= k osazení] ... se všemi nížeapsanými vesničkami totiž s Bojanovem, Polankou, Prosečí, Mazančím, Krasným, Bradlem, Travným, Trawoncem, Hodonínem, Mladoňovem, Hradištěm, Lhoticí, Lubkovem, Lazy, Vršovem, Chlumem, Kovářovem, Petrkovem, Slawyn [= Slavnyn] Víškovem, Šiškovice, Litobořicím [= Licibořicemi], Holínem, Hořovčím Hořelcem. ... kdežto ... vesnici

1 Mínen Kostelec u Heřmanova Městce (okr. Chrudim). Později se bude tento šlechtický rod psát podle tvrže Mrdice mezi Heřmanovým Městcem a Klešicemi.

2 Opět se jedná o rod vzešlý původně z Kostelce u Heřmanova Městce.

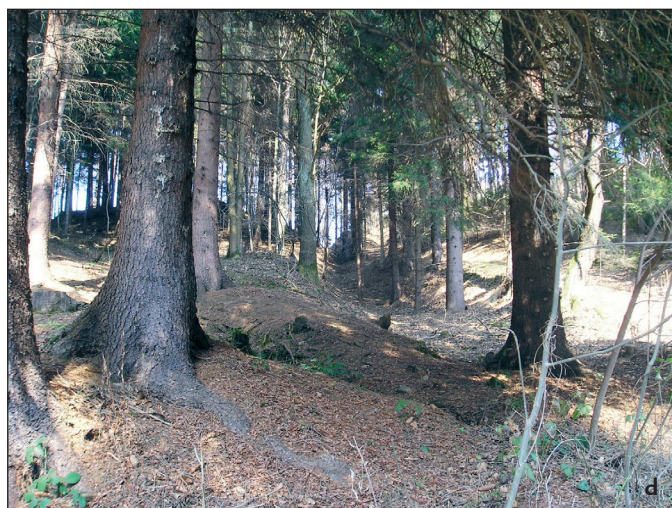
zvanou Křižanovice, k jejich [= bývalým držitelům, klášteru] k potřebě a řízení určenou [si ponechávají] ...“ (překlad Teplý 2010). Shrňme-li si poznatky získané z etymologického rozboru jmen jednotlivých osad, tvoří část z nich odvozeniny od osobních jmen, tvaru terénu, staršího základu (Kovářov, Hradiště), ale nalezneme zde i odkazy na kolonizační proces v názvech obcí Lhotice nebo Proseč (obr. 6).

Jaké byly konkrétní příčiny prvního zpusnutí bojanovského újezdu přesně nevíme. Ze svědectví jiných listin vztahujících se k majetkům vilémovského kláštera se dozvídáme, že na přelomu let 1317 a 1318 byly statky kláštera zpusněny královským vojskem. Podle svědectví Zbraslavské kroniky touto dobou král Jan Lucemburský nejprve ničil rožmberské državy a po dva týdny je plenil, poté od Českých Budějovic táhl směrem na Brno, kam dorazil

6. ledna 1318. Královna Eliška Přemyslovna jedoucí z Prahy dorazila do Brna 21. ledna 1318. Vzhledem k tomu, že nedosáhl smíru s českými pány, vrátil se přes Vysoké Mýto do Prahy. Sousedí bojanovského újezdu – Hradiš z Pabenic a Jindřich z Lichtenburka – se nacházeli v nepřátelském táboře vedeném Jindřichem z Lipé. Je tedy možné, že i oni se na „zpusnutí“ újezdu přímo podíleli. Smír mezi vilémovským klášterem, Hradišem z Pabenic a Jindřichem z Lipé zprostředkoval významný diplomat první poloviny 14. století Oldřich z Pabnic (Teplý 2010).

Jaké důvody vedly opata vilémovského kláštera ke znovuvysazení zpuslého újezdu? Již Zbraslavská kronika označuje k roku 1287 oblast současným názvem – Železné hory – Mons ferreus (FRB IV, 31). Při transakci v roce 1329 si vilémovský klášter ponechává výsadní právo na těžbu

jakýchkoliv kovů. V povodí Zlatého a Okrouhlického potoka se nalézají relikty po těžbě a rýžování zlata, typické haldy vytěžené hlušiny – tzv. sejpy (obr. 7a–7d). Na základě dřívějších názorů byly tyto sejpy považovány za pozůstatek keltské těžby zlata. To nemůžeme pochopitelně bez dalšího archeologického výzkumu vyvrátit ani prokázat, nicméně dosavadní bádání doposud nepoukázalo na sousedství zaniklých středověkých vesnic v nejbližším sousedství sejpů. V západním sousedství je k roku 1382 zmiňována ves Zlatník (též Zlatnice nebo Zlatušov), která se měla nalézat v majetku pánů z Mrdic² (což je paradoxní, uvědomíme-li si, že je ze všech stran obklopena klášterními državami), na severovýchodní straně se nalézala Lipina a na jižní straně byl v extravilánu Licibořic archeologicky zjištěn blíže nespecifikovaný výrobní areál datovatelný do 13.–14. století (Sigl – Vokolek 1977).

■ Obr. 7a–d – Pozůstatky po rýžování zlata – tzv. sejpy, na Zlatém a Okrouhlickém potoku. Foto J. Musil.

■ Obr. 8 Mlýn Zlatník. Proces zanikání nekončí. Poslední zbytky mlýna podlehly rekreační zástavbě. Foto J. Musil.

Zapomenout nesmíme ani na zpracování místních povrchových limonitických železných rud, které máme doloženo v rámci neznámé zaniklé středověké vesnice pod dnešní sečskou přehradou (Frolík 1989; Musil 2007).

Po znovuvysazení újezdu snad došlo k jeho návratu do rukou kláštera. Jediným sporným místem bylo okolí hradu Ohebu. Jak bylo naznačeno výše, za držení rodu z Paběnic nesměl být hrad na hoře Oheb postaven. Klášter patrně chtěl svoje majetky důsledněji chránit a pravděpodobně v průběhu 14. století zde vystavěl hrad. Doposud není jasné, jakou cestou získal hrady Vildštejn a Oheb se vsí Ústupky Ješek z Popovce. Podle našeho názoru využil nepříteli pevné vlády a výše uvedené statky usurpoval. K nápravě tohoto stavu došlo až po jeho smrti v roce 1411. Oheb ovšem zřejmě, zdali byl hrad. Neheb se vsí Ústupky klášteru navrácen. Roku 1394 je připomínán Hereš z Lázu jako donátor kostela sv. Bartoloměje v Kuněticích, jedná se o poslední písemnou zmínku o vsi Lazy, která společně s Travoncem a Mazančím zaniká za husitských válek.

K pochopení dynamiky sídelního procesu ve 14. století je třeba věnovat pozornost i farní organizaci ve sledované oblasti. Pokud jde o církevní správu oblasti ve středověkém období, nalézaly se v našem zájmovém území dvě farnosti – Licibořice a Bojanov. Faráře dosazoval na

základě tzv. podacího práva opat vilémovského kláštera. Ačkoliv předpokládáme jako správní centrum eponymní lokalitu újezdu Bojanov, původním centrem farnosti byly asi Licibořice. Ty jsou zmiňovány v souvislosti s vymezením litomyšlského biskupství již v roce 1349 a opakovaně v letech 1350 a 1352. K roku 1392 je zmiňován plebán Blažej, který farnost směnil s Henslinem, plebánem z Polomu, a k roku 1402 plebán Budík, který proměnil farnost z Blažejem, plebánem z Polomu (patrně se jedná o stejnou osobu jako v roce 1392). Je otázkou, zda se zde neobráží první fáze pustnutí újezdu, vrcholící pronájmem oblasti Jindřichovi z Lichtenburku roku 1329. Bojanovská farnost vystupuje z anonymity písemných pramenů až v roce 1398, kdy je zmiňován plebán Vilém. V roce 1412 je zmiňován bojanovský plebán Václav z Meziříčí (Kůrka 1914).

Raně novověké vesnice v bojanovském újezdu od 15. století do třicetileté války

V souvislosti s vypuknutím husitských válek dochází k další vlně zanikání sídel v prostoru někdejšího bojanovského újezdu. Na jaře roku 1421 husité vedení Janem Žižkou obsazují Chrudim a vypalují kláštery v Sezemicích, Podlažicích a Vilémově. Klášterní majetky byly rozchváčeny a přivlastněny někdejšími husitskými hejtmany. Vsi Travonec, Mazančí a Lazy se již v následujících

písemných pramenech neobjevují, patrně zanikly touto dobou. O něco jiný je případ Javorné, která je k roku 1438 zmiňována jako ves, ale roku 1329 je zmiňován pouze les tohoto jména. Nově se z anonymity vynořuje Lipina, připomínaná po roce 1457 jako součást panství hradu Rabštejnka, a Rtenín, připomínaný poprvé v roce 1466 jako součást ohebského panství.

Po uznání *statu quo* po husitských válkách králem Zikmundem Lucemburským následovalo poměrně poklidné období, které se neslo na většině popisovaného území ve znamení procesu scelování do rozsáhlejších pozemkových držav. Panství ohebské (od 16. století zvané jako sečské) nejprve držel Jan Hertvík z Rušinova a posléze je postoupil Trčkům z Lípy a ti jej prodali Robmhápům ze Suché. Panství ohebské k roku 1564 obsahovalo z někdejšího bojanovského újezdu ves Kovářov, krčmu v Licibořicích, městečko Bojanov, vsi Petrkov, Holín, Hůrku, Německé (Nové) Lhotice, Vršov, Krásný, Polánka, Chlum, Proseč u Seče, Ústupky, Hradiště, České Lhotice, Hodonín, Křižanovice, Výškov, Slavice, Licibořice a Mladoňovice. Nově se v této oblasti objevily vsi Deblav, Zamrzov (není lokalizace), Přemyslov (není lokalizace), Petřikovice, Horní Bezděkov, Rtenín, Liboměřice a Bučice (není lokalizace). Od Robmhápů koupil panství Albrecht Bryknar z Bruksteina roku 1583 a od něj roku 1596 panství koupil Karel Záruha z Hustiřan. Jan Záruha z Hustiřan prodal panství roku 1628 Františkovi de Couriers, který jej spojil s nasavským panstvím.

Bradlo a Hluboká byly přičleněny k panství okolo tvrze Lipka. První zprávu o držbě těchto vsí máme z roku 1513, kdy jej Václav Tamchyna z Doubravice prodal Jindřichovi Sobkovi z Kornic. Sobkové z Kornic vlastnili mimo jiné i díl vsi Javorné a dále kamenické panství ležící již mimo naše sledované území. Po rozdělení rodového nedílu a smrti Bernarda Sobka přešlo panství na rod Kustošů z Lipky, kteří panství podrželi až do roku 1715 (Sedláček 1900).

Další horizont zanikání představovaly útrapy třicetileté války, konfliktu, který zasáhl celý evropský prostor. Tažení kořistických armád,

zbíhání z půdy a nucený odchod jinověrců znamenaly v areálu někdejšího bojanovského újezdu zánik vsí Lipiny, Holína, Zlatníka/Zlatušova a také částečný zánik Výškova. Vsi Lipina a Holín byly znovu vysazeny až v 18. století, ze Zlatníka/Zlatušova „přežil“ pouze mlýn (**obr. 8 a 9**) a ze vsi Výškov zbyl pouze jeden hospodářský dvůr. Až v průběhu 18. století byla v tomto prostoru dovršena dostavba lidských sídel, která odpovídá dnešním poměrům (**obr. 10**).

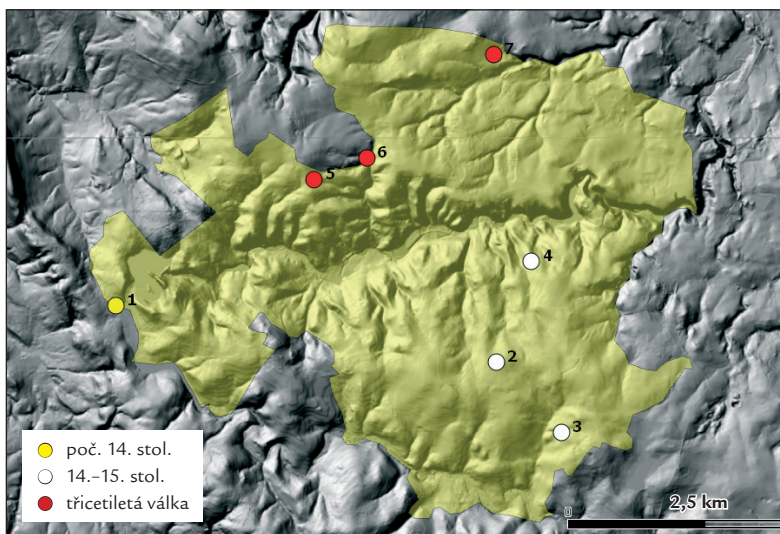
Závěr

Převážně zalesněný masiv Železných hor představuje pro archeologii středověku doposud nevytěženou studnici poznatků o venkovském

osídlení 13.–15. století. Jak vyplývá z porovnání výpovědi písemných a archeologických pramenů, archeologické prameny mají v tomto regionu doposud nevyčerpaný potenciál. Geodeticko – topografický průzkum oblasti je teprve v počátcích, ale již přináší první ovoce. Doufejme, že průzkum dalších zaniklých středověkých sídelních útvarů v daném regionu přinese odpovědi na zásadní otázky týkající se procesu osídlování oblasti, typu sídlištních forem a horizontů jejich zániku, jakožto i kultury každodenního života středověkých lidí. Z poznatků získaných pouze povrchovým průzkumem lokality, bez archeologického odkryvu, nelze jednoznačně určit charakter a datování jednotlivých objektů.

■ Obr. 9 Mlýn Zlatník. Zbytky mlecího zařízení. Foto J. Musil.

■ Obr. 10 Horizonty zanikání sídel v prostoru bojanovského újezdu: 1 Ústupy?, 2 Mazančí, 3 Travonec, 4 Lazy, 5 Holín, 6 Zlatník, 7 Lipina.

Summary

Article presents in detail the results so far obtained by destructive and non-destructive archaeological researches especially in the so-called the Bojanov's district (Chrudim District) in recent years. Authors compared the archaeological findings with written sources. This paper tries to capture as the first a development, dynamics and transformations of the territorial settlements of the Bojanov's district since the early Middle Ages to the early modern period.

Použité prameny a literatura

- CDB I: Codex diplomaticus et epistolaris regni bohemiae I, ed. G. Friedrich. Praeae 1904–1907.
- FRB IV: Chronicon Aulae regiae – Fontes rerum bohemicarum IV, ed. J. Emler. Praha 1884.
- Frolík, J. 1989: Nález raněstředověké keramiky ze Sečské přehrady na Chrudimsku, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech XVI/1, 70–77.
- Demek, J. a kol. 1965: Geomorfologie českých zemí. Praha.
- Dvořák, F. 1937: Holín. Hlášení čj. 2564/1937. Ulož. v archivu nálezoých zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Praze.
- Gajda, M. – John, J. a kol. 2013: Archeologie a letecké laserové skenování krajiny. Plzeň.
- Jemelka, J. (red.) 1968: Československá vlastivěda. Díl I. Příroda. Svazek 1. Geologie, Fyzický zeměpis. Praha.
- Kúrka, J. 1914: Archidiakonáty kourimský, boleslavský, hradecký a diecese litomyšlská (Místopis církevní do r. 1421). Praha.
- Musil, J. 2007: Neznámá zaniklá středověká vesnice pod Sečskou přehradou (k. ú. Seč a Hoješín, okr. Chrudim), Zpravodaj muzea v Hradci Králové 33, 199–219.
- Musil, J. – Netolický, P. 2012: Zaniklá středověká a raně novověká ves Bolešov v k. ú. Spačice, okres Chrudim, Pardubický kraj, Východočeský sborník historický 22, 73–114.
- Profbus, A. 1947: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I. A–H. Praha.
- RBM III: Regesta diplomata nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III, ed. J. Emler. Praeae 1890.
- Roubík, F. 1959: Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách. Praha.
- Sedláček, A. 1900: Hradky, zámky a tvrze království Českého. Díl I. Praha.
- Sigl, J. – Vokolek, J. 1977: Záchraně výzkumy, terénní průzkumy a další akce AO KMVČ v roce 1976, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech v Hradci Králové IV/2, 3–11.
- Teplý, J. 1997: Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku. Pardubice.
- Teplý, J. 2010: Bojanovský újezd neboli districtus boyanouensis v letech 1329–1419, Východočeský sborník historický 18, 93–150.
- Vařeka, P. a kol. 2011: Archeologie středověkých vesnic na Rokycansku I. Plzeň.
- Žemlička, J. 2002: Počátky Čech královských (1198–1253). Praha.

Článek vznikl s podporou studentské grantové soutěže FF ZČU SGS – 2013–065 „Archeologie zaniklých středověkých a raně novověkých vesnic v Železných horách a Žďárských vrších“.